

VIRKATUN NUKEN OHJEPAKETTI

Suunnittelu- ja valmistusprosessi

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Lahdensivu, ohjaustoiminnan koulutusohjelma

syksy, 2017

Laura von Knorring

Ohjaustoiminnan artenomi AMK
Lahdensivu

Tekijä	Laura von Knorring	Vuosi 2017
Työn nimi	Virkatun nuken ohjepaketti. Suunnittelu- ja valmistusprosessi.	
Työn ohjaaja	Paula Rantamaa	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli valmistaa laadukas, toimiva ja mahdollisimman yksityiskohtainen virkatun nuken ohjepaketti sekä perehtyä sen suunnittelu- ja valmistusprosessiin. Ohjepaketin perustana toimi tekijän jo aikaisemmin suunnittelema virkatun nuken malli. Opinnäytetyöllä ei ollut ulkopuolista yhteistyökumppania tai työelämäyhteyttä.

Koska kyseessä oli toiminnallinen opinnäytetyö, sisältyi siihen olennaisena osana myös kehittämistyön suunnittelu- ja valmistusprosessin kuvaus. Toiminnallisen osuuden tarkoituksena oli suunnitella ja valmistaa ohjeeseen tuleva nukke, laatia nukun valmistusohje sekä tehdä materiaalivalinnat ja laskea niiden menekki. Lopputuloksen kannalta tärkeässä roolissa oli siis itse nukke että sen valmistusohje. Työskentely mukaili Pirkko Anttilan käsityön suunnittelu- ja valmistusprosessin teoriaa ja suunnitteluvaiheessa valmistui peräti neljä prototyyppi-nukkea.

Lopputuloksena syntyi virkatun nukun ohje sekä ohjeeseen tullut nukke. Ohjeesta tuli 10-sivuinen kokonaisuus, joka pitää sisällään runsaasti valokuvia eri työvaiheista. Myös ohjepaketin mukana tulevat materiaalit ja niiden määrät oli huomioitu lopputuloksessa. Arvioinnissa käytettiin Victor Papanekin kuutiomallin mukaista funktioanalyysiä. Nukun valmistusohjetta ei julkaistu opinnäytetyön yhteydessä.

Avainsanat Nukke, virkkaus, käsityö, luovuus, tuotteen funktioanalyysi

Sivut 25 sivua

Degree Programme in Crafts and Recreation
Pedagogic Crafts and Recreation

Author Laura von Knorring **Year** 2017

Subject Crochet Doll DIY-kit.
Design and Manufacturing Process.

Supervisor Paula Rantamaa

ABSTRACT

The aim of this thesis was to create a good-quality, functional and detailed crochet doll DIY kit. The starting point of the product was a crochet doll, designed and made by the author earlier. The target group for the product are people with interest and experience in handicrafts, especially in crocheting. The research task focused on gathering information about the design and manufacturing process. There was no workplace connection involved in the thesis.

As this was a practice-based thesis, it essentially included a description of the design and manufacturing process. The purpose of the practice-based part of the process was to design and manufacture the doll, draw up instructions how to make the doll, and choose the type and amount of materials needed. Thus, the doll as well as the instructions were both essential components of the final outcome. The process adapted Pirkko Anttila's theoretical model of design process in handicrafts. The design process produced as many as four prototype dolls.

The outcome of the process was a crochet doll and instructions how to make it. The 10-page instructions include several pictures demonstrating the different stages. The required materials were also taken into consideration in the final result. The instructions were not published along with the thesis. Evaluation of the product was carried out using the function complex by Victor Papanek. The conclusion was that the crochet doll DIY kit is multifunctional and easy to utilize for many purposes. It also has plenty of potential for further development and it is an excellent demonstration of the author's personal skills.

Keywords Doll, crochet, handicraft, creativity, design function complex

Pages 25 pages

SISÄLLYS

<u>1 JOHDANTO.....</u>	<u>1</u>
<u>2 KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA TARKOITUS.....</u>	<u>2</u>
<u>3 KEHITTÄMISTYÖN TIETOPERUSTA.....</u>	<u>4</u>
<u>3.1 Nukke.....</u>	<u>4</u>
<u>3.2 Virkkaus.....</u>	<u>6</u>
<u>3.3 Käsityö ja luovuus.....</u>	<u>7</u>
<u>4 KÄSITYÖN SUUNNITTELU- JA VALMISTUSPROSESSI.....</u>	<u>8</u>
<u>5 SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA TUOTOS.....</u>	<u>10</u>
<u>5.1 Vartalo ja pää.....</u>	<u>10</u>
<u>5.2 Hiukset.....</u>	<u>12</u>
<u>5.3 Silmät.....</u>	<u>14</u>
<u>5.4 Vaatteet.....</u>	<u>14</u>
<u>5.5 Ohjepaketti.....</u>	<u>15</u>
<u>5.5.1 Ohjepaketin nukke.....</u>	<u>15</u>
<u>5.5.2 Ohjepaketin materiaalit.....</u>	<u>16</u>
<u>5.5.3 Ohjeet.....</u>	<u>17</u>
<u>6 VIRKATUN NUKEN OHJEPAKETIN ARVIOINTI FUNKTIOANALYYSILLÄ.....</u>	<u>18</u>
<u>6.1 Käytön analyysi.....</u>	<u>19</u>
<u>6.2 Tarpeen analyysi.....</u>	<u>19</u>
<u>6.3 Telesiksen eli aikaan liittymisen analyysin.....</u>	<u>20</u>
<u>6.4 Assosiaatioiden analyysi.....</u>	<u>20</u>
<u>6.5 Esteettisyyden analyysi.....</u>	<u>21</u>
<u>6.6 Tekniikan analyysi.....</u>	<u>21</u>
<u>7 POHDINTA JA ARVIOINTI.....</u>	<u>22</u>
<u>LÄHTEET.....</u>	<u>24</u>

1 JOHDANTO

Viimeisten vuosikymmenten kuluessa teollisesti valmistettujen tuotteiden yleistyminen on muuttanut myös käsityönä tehtyjen tuotteiden merkitystä. Voisikin sanoa, että käsityöt ovat muuttuneet välttämättömästä arkisesta työstä harrastukseksi. Taitoliiton vuonna 2016 teettämän valtakunnallisen käsityön harrastamiseen paneutuvan kuluttajakyselyn perusteella käsityöharrastus on suosituempaa kuin koskaan. Kyselyn mukaan neulonta ja virkkaus ovat suosituimpia tekniikoita käsitöitä harrastavien naisten piirissä. Tämän päivän suurimpia kannustimia ovat harrastuksen tuottama mielihyvä sekä kokemus jonkin konkreettisen luomisesta. Käsityön tekeminen koetaan rentouttavana ja se voi toimia myös vastapainona runsaalle ruutuajalle. (Aho 2017; Aikasalo 2006, 40; Taitoliitto n.d.)

Olen itsekkin ollut aina kova tekemään käsitöitä ja tutustunut mielelläni uusiin materiaaleihin ja tekniikoihin. Jostain syystä kuitenkin virkkaus on jo vuosia ollut tekniikoista mieluisin, mikä on johtanut muun muassa siihen, että olen tehnyt aiheesta yhden kirjan (von Knorring 2013). Koska virkkauksen lisäksi myös nuket ja niiden satumainen maailma on aina kiehtonut minua, tuntui luontevalta yhdistää nämä kaksi teemaa toisiinsa.

Tämän opinnäytetyön aiheena on virkatun nukun ohjepaketin suunnittelu- ja valmistusprosessiin perehtyminen. Aiheen valinnan tein puhtaasti oman mielenkiintoni mukaan, koska koin tarvetta kehittää jo olemassa olevaa tuotetta eteenpäin. Aiheen valinnan yhtenä lähtökohtana oli myös se, että voisin hyödyntää valmista tuotosta tulevaisuudessa mahdollisessa yritystoiminnassa.

Opinnäytetyöllä ei ole ulkopuolista yhteistyökumppania tai työelämäyhteyttä vaan toimin toimeksiantajana itse. Mielestäni opinnäytetyön aihe tukee kuitenkin opintojeni vahvaa pedagogistavoitteista suuntautumista sekä toimii oivallisena oman osaamisen työnäytteenä tulevaisuutta silmällä pitäen. Ohjaustoiminnan artonomi voi myös tuottaa ohje- ja oppimateriaalia sekä osallistua kirjojen kirjoittamiseen (Anttila ym. n.d., 12).

Opinnäytetyön alussa selvitetään kehittämistyön tavoitteet ja tarkoitus, tietoperusta sekä käsityön suunnittelu- ja valmistusprosessin teoriaa. Koska kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö, sisältyy siihen olennaisena osana kehittämistyön suunnittelu- ja valmistusprosessin kuvaus. Lopuksi pohditaan ja arvioidaan opinnäytetyöprosessia kokonaisuudessaan.

Virkatun nukun valmistusohjetta ei julkaista opinnäytetyön yhteydessä.

2 KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

Opinnäytetyön tavoitteena on valmistaa laadukas, toimiva ja mahdollisimman yksityiskohtainen virkatun nukan ohjepaketti sekä perehtyä sen suunnittelu- ja valmistusprosessiin. Ohjepaketilla tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan kokonaisuutta, joka sisältää käsityötuotteen valmistusohjeen sekä -materiaalit ja keskeisimmät työvälineet. Kohderyhmänä ovat jo aikaisemmin käsitöitä ja virkkausta harrastaneet henkilöt, koska se ei vaativuutensa puolesta sovi aloittelijoille.

Ohjepaketin toimivuutta ei testata ulkopuolisilla tässä opinnäytetyössä, joten arviointi tapahtuu subjektiivisesti eli omakohtaisesti. Ulkopuolinen testaus rajataan pois sen vuoksi, että opinnäytetyön aihe on muutoinkin laaja. Myös ohjepaketin ulkomuodon suunnittelu rajautuu opinnäytetyön ulkopuolelle.

Ohjepaketin perustana toimii jo aikaisemmin suunnittelemani virkatun nukan malli, jota lähdän kehittämään eteenpäin. (Kuva 1.)

Kuva 1. Alkuperäinen nukke.

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tarkoituksena on suunnitella ja valmistaa ohjeeseen tuleva nukke, laatia nukan valmistusohje sekä tehdä materiaalivalinnat ja laskea niiden menekki. Lopputuloksen kannalta tärkeitä ovat siis sekä valmis nukke että sen ohje.

Mielestäni ohjepaketin ohjeella valmistetun nuken voi mieltää sekä käsityötuotteeksi että leluksi, vaikkakaan sitä ei ole ainoastaan lapsille suunniteltu. Mikäli tuote olisi sellaisenaan myyntiin tuleva lasten lelu, pitäisi sen turvallisuus testata lelujen standardien mukaisesti. Itse koen tuotteen nukkeharrastuksen ja käsityötuotteen yhdistelmäksi, eli tuotteeksi, joka on alusta loppuun asti itse tehty ja jonka ympärille voi halutessaan rakentaa oman uniikin maailman, kuten nukkeharrastajat usein tekevät. Taiteen tohtoriksi aikuisten lelukulttuurista väitelleen Katriina Heljakan (2013) mukaan lelut kannustavat myös aikuisia luovaan ja vuorovaikutteiseen, niin kotiympäristössä, sosiaalisessa mediassa kuin taiteessakin tapahtuvaan leikkiin. ”Leluista voi myös rakentaa alter egoa tai fantasiaminää itselle. Se on ikään kuin fantastinen versio itsestä. Luovuus ja identiteetin rakentaminen on tärkeä osa aikuisten leluleikkiä”, Heljakka toteaa. (Nurmilaakso 2014; Pitkälä 2013.)

Miksi ohjepaketti? Vaikka työohjeet ovatkin niin sanotusti valmis malli tuotteen tekoon, voi niiden avulla mielestäni myös aktivoida tekijän omaa luovuutta. Ositettu eli jäljentävä käsityö on käsityötä, jossa käytetään esimerkiksi toisen henkilön laatimaa suunnitelmaa tai ratkaisujen sarjaa. Mikäli tuotteen valmistamisessa käytettävät tekniikka, materiaalit tai jopa molemmat on määritelty valmiiksi, voidaan puhua valmistusohjeen tai vaiheittain etenevän kuvauksen mukaisen tuotteen valmistuksesta jäljentävänä käsityönä. Kokonainen käsityö sen sijaan sisältyy käsitteenä tuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessiin, jolloin sama henkilö suorittaa prosessin kaikki eri vaiheet itse – yksin tai osallistuvana jäsenenä ryhmässä. (Kröger & Pöllänen 2006, 86, 87.)

Omien havaintojeni pohjalta voin kuitenkin sanoa, että kaikki käsitöiden harrastajat eivät suinkaan ole kiinnostuneita suunnittelemaan tuotteita alusta loppuun asti itse, vaan useat haluavat edetä valmiiden ohjeiden mukaisesti ja kenties muokata niitä omanlaisekseen. Pölläsen (2006, 68) mukaan kokonainen käsityöprosessi ei ole harrastajalle välttämättä ensisijainen produktiin eli tuotteeseen nähden, vaan tuote voi olla valmistettu esimerkiksi läheiselle niin, että ihmissuhde merkityksellistää esineen, ja sitä kautta ositetun käsityön tekemisen. Olen myös havainnut, että usein kun esimerkiksi sosiaalisessa mediassa julkaistaan kuva itse tehdystä hienosta tuotteesta, ovat kommenttikentät täynnä ohjepyyntöjä.

Päädyin aiheen valintaan osittain myös sen haastavuuden ja monipuolisuuden vuoksi. Valmista ohjepakettia tai pelkkää työohjetta voi hyödyntää esimerkiksi myynnissä sellaisenaan, ohjeena työpajatoiminnassa, oman osaamisen työnäytteenä, materiaalina kirjassa tai ainoastaan omassa käytössä.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat seuraavat: Kuinka suunnitella laadukas ja toimiva käsityöohjepaketti? Mitä asioita tulee huomioida suunnittelussa ja toteutuksessa? Mitä materiaaleja ja kuinka paljon ohjepakettiin tulee valita?

3 KEHITTÄMISTYÖN TIETOPERUSTA

Tässä luvussa selvitetään opinnäytetyön tietoperusta, joka koostuu teemoista nukke, virkkaus, käsityö ja luovuus, jotka kaikki liittyvät keskeisesti aiheeseen. Nukkeosion painopisteenä on suomalaisen nukan historia, josta etenkin Naantalin neulenuket tekivät minuun suuren vaikutuksen. Myös mollamaijojen historia on hyvin mielenkiintoinen ja aiheeseen sopiva, vaikka suunnittelemani nuket eivät varsinaisesti mollia olekaan. Näen mollamaijoissa kuitenkin yhtäläisyyksiä virkattuun nukkeen esimerkiksi molempien kotikutoisuuden mielessä.

3.1 Nukke

Nukke on ollut leluista merkittävin. Nukke ihmisen kuvana on universaali ja nukan historia on seurannut ihmistä kaikissa kehitysvaiheissaan. Nukkekuulttuuri on ottanut mallia eri yhteiskuntaluokkien edustajista, jäljitellen kaikenikäisiä ja -rotuisia ihmisiä, mutta kuitenkin jo varhaisista vaiheistaan lähtien se on yhdistetty nimenomaan tyttöön. (Amberg & Suomi 1997, 7, 9.)

Nuket ja nukkeleikit ovat vuosisatojen kuluessa saaneet monia muotoja, esimerkiksi 1700-luvun Ranskassa sätkynukke oli hetken aikaa kaikkein suosituin lelu. Osa nukeista on kuitenkin aina ollut itse tehtyjä. Kotitekoisten nukkien materiaalina on käytetty kangasta, sillä aina – kaikkein vaatimattomimminkin olosuhteissa – on löytynyt kangastilkku nukan tekoa varten. (Kopisto 1982, 11, 39.)

Suomeen tuoduista nukeista ja muista leikkikalusta suurin osa oli aikaisemmin saksalaisia. Suomalainen nukketeollisuus käynnistyi vasta 1800-luvun loppupuolella kun suomalaiset alkoivat kehittää kansanomaisen riepunukkeperinteen rinnalle kotimaista, kansainvälisiin esikuviiin perustuvaa nukketeollisuutta, tai paremminkin nukkien massavalmistusta kotiteollisuuden muotona. (Amberg & Suomi 1997, 158, 159; Kopisto 1982, 13.)

Yksi 1800-luvun taitajista oli nukkemestari Amanda Hertman. Hän valmisti käsin tehtyjä nukkeja, joissa ei ollut mitään ylimääräisiä mekaanisia laitteita. Tuotannon lähtökohtana olivat 1800-luvun teolliset hienot nukket. Hän toimi yksityisyrittäjänä ja valmisti nukket käytetyistä vaatteista, itse omassa työpajassaan. Hertmanin tuotantoa on säilynyt vain niukasti. (Amberg & Suomi 1997, 20, 21.)

Myös 1800-luvun Naantalissa kehittyi ainutlaatuinen koti- ja käsiteollinen nukenvalmistustekniikka, kun sisarukset Maria Charlotta, Karolina ja Josefina Lindbom alkoivat valmistaa nukkeja puuvillalangasta neulomalla. Naantalin nukkien sanotaan olleen niin taidokkaasti valmistettuja, ettei kukaan pystynyt jäljittelemään niitä. Charlotta keksi nukkien

valmistustavan, mutta ei koskaan suostunut paljastamaan sen teko-ohjetta, vaikka sitä yritettiin saada selville jopa maksua vastaan. Nukkien valmistus päättyi Lindbomin perheessä Charlotan kuolemaan vuonna 1916. Neuleohjeensa tekijät veivät mukanaan hautaan, mutta sittemmin kyseistä nukkeperinnettä on pyritty Naantalissa elvyttämään. (Amberg & Suomi 1997, 23–26; Kopisto 1982, 61.) (Kuva 2.)

Kuva 2. Naantalin nuket (Suomen Lelumuseo Hevosenkenkä 2015).

Ensimmäisen nimenomaan tehtaaksi mainittavan yrityksen, lelutehdas Suomen, perusti lennätinvirkaileija Matilda Robertina Nordensvan Kuopioon vuonna 1888. Lelutehtaan tavoitteena oli korkeatasoinen suomalainen käsityö sekä työtilaisuuden tarjoaminen varattomille nuorille. Tuotteisiin kuuluivat puiset nukkenhuonekalut, eläimet, reet ja rattaat sekä nuket, joiden valmistus tapahtui osittain verstaalla ja osittain työntekijöiden kotona. Vaikka tehtaan toiminta saavuttikin omana aikanaan poikkeuksellisen laajat mittasuhteet, lupaavasta alusta huolimatta tehdas joutui lopettamaan toimintansa jo vuonna 1897. Lelutehdas Suomen nukkeja ei mitä ilmeisimmin ole säilynyt. (Amberg & Suomi 1997, 18; Kopisto 1982, 61, 63.)

Turun Martat perustivat Aurora Janssonin johdolla vuonna 1908 Turun Martta-Nukketeollisuuden, josta muodostui yksi tunnetuimmista ja pisimpään toimineista nukken valmistajista maassamme. Nukkien valmistus tapahtui kodeissa ja viimeistely yhdistyksen tiloissa. Martta-nuket ehtivät kokea monta muodonmuutosta sinä aikana mitä tuotantoa kesti. Martta-nukkien kysyntä oli huipussaan 1930-luvulla, jolloin niitä sai ostaa jo lähes kaikista leikkikaluja myyvistä liikkeistä kautta maan. Martta-nuket yrittivät pitkään kilpailla markkinoille tulleiden halvempien tuontinukkien kanssa, mutta tuotanto jouduttiin lopettamaan kannattamattomana 1960–70-lukujen vaihteessa. (Amberg & Suomi 1997, 167; Kopisto 1982, 65, 66.)

Perinteinen, kansankulttuurinkin tuntema molla tuli heti toisen maailmansodan jälkeen erittäin suosituksi. Suosioon oli monta syytä, mutta aluksi siihen vaikutti sodanjälkeinen aika ja siitä johtuva materiaali-pula, minkä vuoksi esimerkiksi kankaiden uusiokäyttö oli yleistä. Mollamaija-harrastus oli yksi esimerkki suomalaisnaisten laajasta käsitöiden harrastamisesta. Mollakulttuuri tarjosi niin ikään vaihtoehdon markkinoilla yhä yleisemmäksi tulleille muovinukeille. Myös pedagogiset näkemykset olivat kiristyneet ja vapaamuotoisen mollan katsottiin virittävän lapsen luovuutta paremmin esiin kuin perinteisen naturalistisen nukan. Mollien valmistamisesta syntyi eräänlainen muoti-ilmiö, mikä saattoi johtua siitä, että monet ammattisuunnittelijat - taideteollisuuskeskuskoulun oppilaat etunenässä - tarttuivat mollaan suunnittelutehtävänä. Mollan katsottiin kirvoittavan esiin leikkivästä työstä luovuutta sekä vetoavan sitä suunnittelevan ja valmistavan henkilön mielikuvitukseen. Mollamaijan suosio kasvoi tasaisesti aina 1970-luvun lopulle saakka, jolloin niin mollien kuin monien muidenkin nukkien suosio oli hiljalleen hiipumassa, tehden tilaa Barbielle ynnä muille uusille tulokkaille. (Amberg & Suomi 1997, 183, 184 188.)

Nykypäivänä nukkeharrastus on suosittua ja hyväksyttyä myös aikuisten keskuudessa ja harrastajat löytävät toisensa helposti netistä. Nukkeharrastajien suosiossa ovat esimerkiksi BJD:t eli pallonivelnuket sekä Pullip- ja Blythe-nuket. Pullipit ja Blythet ovat noin 30 senttimetriä pitkiä muovisia nukkeja, jotka tunnistaa helposti suhteettoman suuresta päästä. BJD:t sen sijaan ovat painavaa ja kestäväää resiinihartsia, ja ne pysyvät pystyssä ilman tukea. Nukkeja ei ole tarkoitettu leikkimiseen ja niiden suosituskäyttöikä on 15 vuotta. Keräilynukkeiden ideana on ainutlaatuisuus, ja nukkeiden kustomointi on enemmän sääntö kuin poikkeus. Jokainen nukke on yksilöllinen ja niiden ympärille kehitetään usein oma tarina. Nukkeharrastus ei ole halpaa ja nukkeiden hinnat vaihtelevat sadasta eurosta ylöspäin, riippuen siitä, miten harvinaisia ne ovat ja kuinka paljon niitä on valmistettu. (Kaleva 2006; Ntsampo 2017.)

3.2 Virkkaus

Virkkaus on tunnettu yleisesti vain vähän aikaa ja lankatekniikoiden joukossa se on nuorimpia tulokkaita. Virkkauksesta ei juurikaan ole arkeologisia löytöjä, varhaisia kirjoitettuja tietoja tai kuvälähteitä, mutta tekniikan alkuperästä on esitetty hataria teorioita, joiden mukaan sen alkujuuret saattaisivat olla Arabiassa, Kiinassa tai Etelä-Amerikassa. Koska virkkaus saavutti Euroopassa suuren suosion 1800-luvulla, voisi sen hyvin luulla olleen juuri tuon vuosisadan käsityökeksintö, mutta näin ei suinkaan ollut, sillä tekniikkana se ei ollut uusi - harrastuksena kylläkin. (Koskennurmi-Sivonen 2013, 6.)

Joidenkin arvioiden mukaan Aasiasta omaksutun virkkaustaidon oletetaan eläneen ja kehittyneen 1500-luvulla Italian ja Espanjan luostareissa, mistä se olisi mahdollisesti levinnyt pohjoisemmaksi läntiseen Eurooppaan ja

Brittein saarille. Euroopassa virkkaus on tunnettu 1800-luvun alkupuolelta lähtien, jonka jälkeen siitä tuli yhteiskuntaluokkien rajat ylittävä harrastus. Se oli helppo oppia ja kuljettaa mukana, sillä työvälineeksi riitti pelkkä ohut koukku, jollaisia voitiin valmistaa edullisesti myös köyhille. Yläluokan naisille koukkujen varsia valmistettiin kauniisti koristeltuina arvokkaammista materiaaleista. Käsitöiden tekoa pidettiin naisellisena hyveenä silloinkin, kun se ei ollut taloudellisesti välttämätöntä. (Koskennurmi-Sivonen 2013, 6–8.)

Suomeen virkkaus on mitä ilmeisimmin tullut sekä lännestä että idästä – kuten monet muutkin kulttuurivaikutteet – ja samaa teoriaa tukee myös suomenkielessä käytettävä termi *virkata*, mikä on tullut ruotsinkielisestä sanasta *virka*. Useissa muissa kielissä, kuten englannissa, tekniikasta käytetään alunperin ranskasta lähtöisin olevaa termiä *crochet*, mikä tunnustetaan niin ikään italiassa ja espanjassa, hieman erilaisessa kirjoitusasussa. (Koskennurmi-Sivonen 2013, 8, 9.)

Kaikessa yksinkertaisuudessaan virkkaus ei suinkaan jäänyt yhdeksi yhtenäiseksi tekniikaksi, vaan siitä kehittyi useita alalajeja, joita voi soveltaa erilaisten lisätyövälineiden ja materiaalien kera, tai vain silmukoita eri tavoin ryhmittelemällä. (Koskennurmi-Sivonen 2013, 6, 11.)

3.3 Käsiyö ja luovuus

Käsiyöllä tarkoitetaan käsin tai kädessä pidettävien työkaluin suoritettua työtä, tai käsin tehdyn työn tuotetta. Käsiyöhön voidaan liittää uuden keksiminen eli innovointi, jäljentäminen, tuottaminen, tekniikoiden ja tekniikan käyttäminen, tuotesuunnittelu ja teknologian hyödyntäminen. Käsiyötä pidetään luovana toimintana, ja yleensä sillä on myönteinen merkitys. Käsiyö on ajatuksen ohjaama prosessi, johon sisältyy idea tuotoksesta sekä ajatus ja tieto sen toteuttamisesta. Käsiyö, kuten käsi- ja taideteollisuus kokonaisuudessaan on muotoilua, vaikka sanan käyttämistä usein aristellaankin. Käsiyössä on kuitenkin pohjimmiltaan kysymys muodon antamisesta erilaisten tekniikoiden avulla. (Anttila 1992, 10, 27; Lepistö 2006, 158.)

Käsiyö voi olla hyvin ihmiskeskeistä, terapeutista ja viihdyttävää. Se voi tyydyttää ihmisen omaa luomistarvetta, ja sen avulla voi tuottaa muille mielihyvää. Käsiyöllä on myös yhteisöllisiä merkityksiä, sillä toisinaan se yhdistää ihmiset saman harrastuksen pariin ja näin ollen tukee yhteisöllisyyttä. (Anttila 1992, 39.)

Käsiyöllä on sekä sosiaalisia että taloudellisia ulottuvuuksia, mutta sen kulttuuriulottuvuus on myös tärkeä. Käsiyö onkin osa kansallista kulttuuriamme ja sen traditiota ylläpitävä sekä kehittävä voima kuuluu kansalliseen identiteettiimme. Käsiyö tuottaa nykyäänkin kansanperinnettä aivan kuten aikaisemminkin, mutta osa käsiyöstä voidaan luokitella taidekäsiyöhön yhtä hyvin kuin niin sanotun tavallisen

käsityön piiriin. Taidekäsityö on yksilöllistä ja ainutkertaista, se hakee vaikutteita myös toisista kulttuureista ja sen suhde perinteeseen on uudistava. Taidekäsityössä yleensä yksi henkilö toteuttaa koko tuotantoprosessin, mikä edellyttää korkeaa käsityöalan ammattitaitoa. (Anttila 1992, 10, 16, 29, 30.)

Luovuus liittyy käsityöhön aina, ja voidaankin todeta, että sen tunnusomaisilla piirteillä sekä käsityön suunnittelun ja valmistuksen prosessin eri vaiheilla on riittävät loogiset yhteydet. Varhaisten teorioiden mukaan luovuuden kriteereinä pidetään muun muassa kekseliäisyyttä, ideavuolautta, mielikuvituksen rikkautta sekä omaperäisyyttä. (Anttila 1992, 70.)

4 KÄSITYÖN SUUNNITTELU- JA VALMISTUSPROSESSI

Tässä luvussa esitellään Pirkko Anttilan käsityön suunnittelu- ja valmistusprosessin teoriaa, jota omakin työskentelyni mukaili.

Käsityöllinen suunnittelu- ja valmistusprosessi ei ole yksinkertaista, vaiheesta toiseen etenevää toimintaa vaan moniulotteinen tapahtuma, mihin on panostettava oman persoonallisuuden kaikki ulottuvuudet. Tekijän on hallittava sekä prosessin ideointi- ja tuotantovaihe että valmistuvan tuotteen arviointi. Koska käsityön valmistus etenee yleensä joko tuote kerrallaan tai pienissä erissä, voi tekijä itse arvioida prosessia sen kaikissa vaiheissa, suunnaten kulkua haluamallaan tavalla. (Anttila 1992, 32, 76, 108.)

Anttilan (1992, 32) mukaan työn tekijä käyttää aiemmin hankkimaansa taitotietoa tulevien ideoiden toteuttamiseen. Ideat voidaan toteuttaa joko konvergentilla eli tunnettuja ratkaisuja soveltavalla tai divergentillä eli uusia ratkaisuja etsivällä tavalla, mikä edellyttää luovaa ongelmanratkaisua.

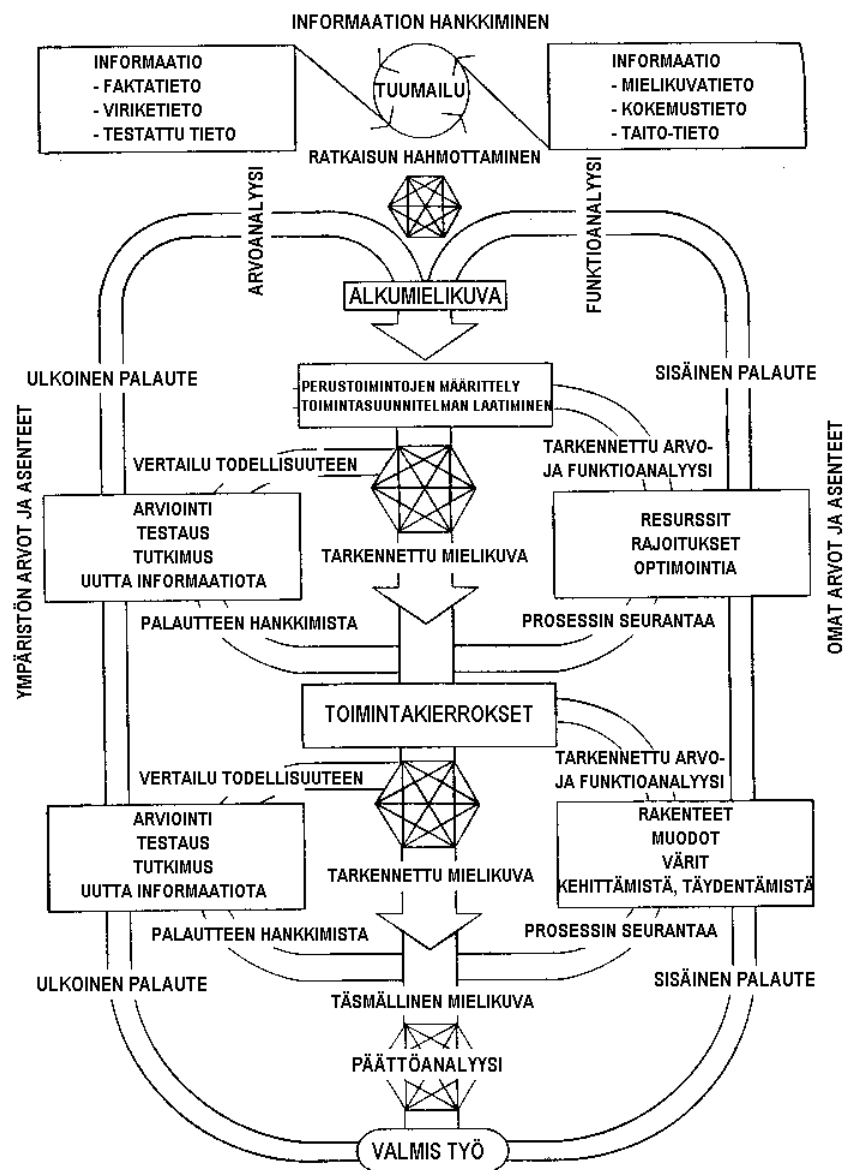
Luovassa käsityössä ja muotoilussa on pyrittävä sellaisen toimintasysteemin suunnitteluun, joka mahdollistaa jopa kesken kaiken syntyvät ideat ilman, että ne tekisivät mitättömiksi jo suoritettuja ponnistuksia. (Anttila 1992, 110.)

Pirkko Anttilan (1992, 107) käsityötuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessin teoreettisessa mallissa yhdistyvät designprosessin yleiset tekijät, pehmeän systeemisuunnittelun näkemykset sekä toimintatutkimuksellinen lähestymistapa. Tuloksena on spiraalimaisesti etenevä toiminnan malli, jota voidaan tarkastella sekä käsityön harrastajan että käsi- ja taideteollisuusalan ammattilaisen silmin.

Malli koostuu seuraavista osatekijöistä:

- alkumielikuvan luominen ja ratkaisun hahmottaminen
- tekijän omat resurssit
- prosessin ulkopuoliset resurssit
- tuotoksen suunnittelu
- valmistusprosessin suunnittelu
- palautekanavat (Anttila 1992, 108, 109).

Käsityötuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessissa on yleensä useita päällekkäisiä, rinnakkaisia ja haaroittuvia, suurempia ja pienempiä kierroksia, joiden keskinäiseen ja vuoroittaiseen ylläpitämiseen tarvitaan suunnittelijan ja valmistajan koko asiantuntemus ja käsityötaidon hallinta (Anttila 1992, 110). (Kuva 3.)

Kuva 3. Käsityötuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessin teoreettinen malli (Anttila 1992, 111).

5 SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA TUOTOS

Tässä luvussa kuvataan virkatun nukun ohjepaketin suunnittelu- ja valmistusprosessia. Koska prosessi oli kokonaisuudessaan niin työläs, päätin jakaa sen teemoittain eri vaiheisiin. Todellisuudessa nämä työvaiheet eivät tietenkään edenneet lineaarisesti vaiheesta toiseen, vaan tein päätöksiä ja kokeiluja sikin sokin, palaten aina toisinaan aikaisempiin työvaiheisiin. Anttilan (1992, 213) mukaan prosessin edetessä tehdyn arvioinnin tuloksien avulla nähdään missä tarvitaan korjauksia tai muutoksia, minkä jälkeen prosessia voidaan suunnata haluttuun suuntaan sekä laatia uusi, korjattu suunnitelma.

Tein opinnäytetyön yhteydessä myös ohjaustoiminnan opintoihin kuuluvan pääaineprojektin, jossa perehdyin nukun sisärakenteen suunnitteluun. Pääaineprojekti oli tärkeässä roolissa opinnäytetyön onnistumisen kannalta ja nämä kaksi aihetta kulkivat käsi kädessä läpi koko suunnitteluvaiheen. Pääaineprojektin vaiheita, yksityiskohtia ja oivalluksia en kuitenkaan esittele opinnäytetyössäni.

5.1 Vartalo ja pää

Valitsin nukun valmistusmateriaaliksi merseroidun 100-prosenttisen puuvillalangan. Puuvilla on maailman käytetyin ja tunnetuin tekstiilikuitu, jota saadaan puuvillakasvin siemenkodon siemenhöytyivistä. Puuvillakuitu on luonnostaan mattapintaista, mutta merseroimalla kuidun eräänlaisella lipeäkäsittelyllä siitä saadaan kauniin kiiltäväpintainen. (Lankamaailma n.d.) Käyttämäni lanka on jo vuosia ollut kestoosuksikini sen hyvän laadun ja monipuolisen värivalikoiman vuoksi. Lanka on melko tiukkakierteinen ja sopii siksi hyvin virkkaukseen.

Nukun vartalon malli perustuu jo aikaisemmin suunnittelemani nukun vartaloon. Aluksi tarkoitukseni oli käyttää samaa ohjetta, mutta tietokoneeni meni rikki heti opinnäytetyön alkumetreillä, minkä seurauksena jouduin ikään kuin aloittamaan alusta. Onneksi minulla oli kuitenkin aikaisemmin tekemäni nukke käytettävissä, jonka silmukoita tarkastellen lähdin suunnittelemaan ja kirjoittamaan uutta ohjetta. Vartalon mallia suunniteltaessa pyrin mahdollisimman luonnolliseen ja ihmismäiseen muotoon, tekemättä lopputuloksesta kuitenkaan aikuisen näköistä – halusin nukun näyttävän nimenomaan tytöltä, ei naiselta. Nukun pää sen sijaan on verrattain suuri ihmisen mittasuhteisiin nähden. Pää myös koki vartaloa suuremman muutoksen alkuperäiseen nukkeen verrattuna, sillä lähdin tarkoituksella suunnittelemaan sitä eri muotoiseksi.

Niin syntyi opinnäytetyön ensimmäinen prototyyppi-nukke, jonka myöhempiin versioihin tuli vain pieniä ulkoisia muutoksia – sisäisiä muutoksia sen sijaan tuli enemmän. Anttilan (1992, 201) mukaan sanalla

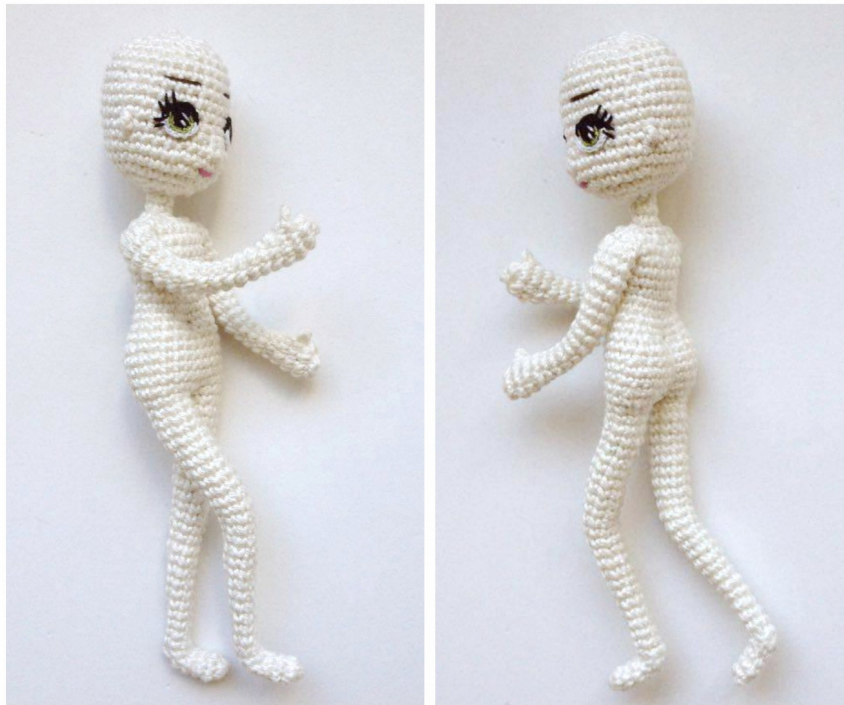
”proto” viitataan usein ensimmäisiin mallikappaleisiin, joita kannattaa yleensä tehdä useampi, jotta niitä voitaisiin verrata keskenään. Niiden avulla pyritään selvittämään kaikki mahdolliset tuotteen ulkonäköön, toimivuuteen, kestävyyyteen ja valmistustekniikkaan vaikuttavat tekijät.

Yhteensä suunnitteluprosessin aikana valmistui neljä prototyyppiä, joista jokainen on rakenteeltaan ja ratkaisuiltaan hieman erilainen (kuva 4). Kaikissa näissä vaiheissa pääaineprojekti oli keskeisessä roolissa lopputuloksen onnistumisen kannalta. Pääaineprojektissa tekemieni kokeilujen ansiosta nukesta tuli myös entistä realistisemmän näköinen ja sen liikkuvuus parantui. Prototyyppivaihe oli hyvin hidas, sillä työ piti aina aloittaa uudesta nukesta.

Kuva 4. Neljä prototyyppiä.

Neljännän prototyypin jälkeen olin niin tyytyväinen lopputulokseen, että päätin lopettaa kehitystyön siihen ja aloittaa viimeisen, ohjeeseen tulevan nukken valmistuksen. Viidenteen eli viimeiseen nukkeen tein silti vielä muutaman muutoksen kaulan ja jalkaterien pituuteen sekä pään kiinnitykseen. Nukken pituus on 19 cm. (Kuva 5.)

Kuva 5. Viides nukke edestä ja takaa.

5.2 Hiukset

Nukken hiukset ja niiden tekeminen on prosessi, johon olisi voinut käyttää loputtomasti aikaa, sillä tekniikoita, materiaaleja ja värejä on niin runsaasti saatavilla. Ideoita ja ohjeita tekniikoihin on helppo löytää esimerkiksi erilaisilta nukkefoorumeilta sekä YouTubesta, aivan kuten mihin tahansa muuhunkin käsityötekniikkaan.

Tein erilaisia hiuskokeiluja melko paljon (kuvat 6 ja 7). Materiaalina käytin muun muassa valkoista villalankaa, huovutusvillaa, ruskeaa puuvillalankaa, mustaa viskoosilankaa sekä mustaa puuvilla-akryyli-sekoitelankaa.

Kuva 6. Villalanka-hiukset.

Kuva 7. Hiuskokeiluja

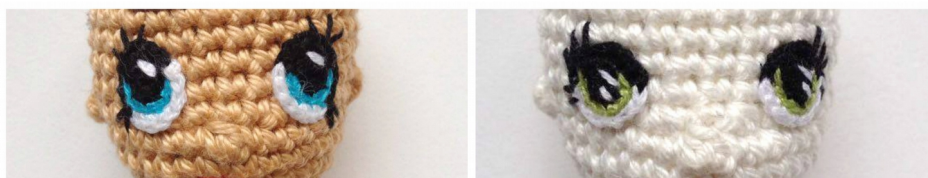
Suurimmaksi yllättäjäksi soittautui kuitenkin 100-prosenttinen akryylilanka, joka on materiaalina erittäin monipuolinen. Akryylilanka on edullista ja sitä voi myös lämpökäsitellä esimerkiksi suoristusraudalla. Ensimmäisen akryylilankakokeiluni tein jo ennen opinnäytetyötä, mutta opinnäytetyön yhteydessä päädyin testailemaan lankaa vielä enemmän. Akryylilanka-kokeilun (kuva 8) ensimmäisessä kuvassa on tupsu lankaa. Toisessa kuvassa samainen lanka on niin sanotusti harjattu auki. Tähän tarkoitukseen käy sekä tavallinen kampa että harja, mutta omasta mielestäni koiran karsta on paras. Kolmannessa kuvassa harjattu tupsu on suoristettu kuumalla suoristusraudalla. Viimeisessä kuvassa on kaikki se ylimääräinen materiaali mikä harjatessa lähti tupsusta pois.

Kuva 8. Akryylilanka-kokeilu

5.3 Silmät

Virkatut silmät antavat nukelle kauniin ja persoonallisen ilmeen, ja langan väriä vaihtamalla eri sävyisiä silmiä voi tehdä vaikka kuinka paljon. Nuken silmät ovat kuitenkin prosessin yksi hankalimmista kohdista, sillä niiden virkkaaminen vaati erityisen tarkkaa näköä sekä sorminäppäryyttä. Haasteen muodostaa enimmäkseen niiden pieni koko, minkä vuoksi olen miettinyt niille jotain korvaavaa valmistusvaihtoehtoa, kuten esimerkiksi teollista kirjontaa. Mielestäni ohjepaketin mukana voisi aivan hyvin tulla valmiit silmät, jotka vain kiinnitettäisiin nukkeen ompelemalla tai liimaamalla. En ryhtynyt tässä opinnäytetyössä asiaa kuitenkaan sen enempiä kokeilemaan tai selvittämään, vaan päädyin käyttämään virkattuja silmiä kuten aikaisemminkin. Tein silmistä kuitenkin uuden, hieman eri muotoisen mallin. (Kuva 9.)

Kuva 9. Vanhat ja uudet silmät.

5.4 Vaatteet

Nuken vaatteet halusin valmistaa kankaasta sen sijaan että olisin tehnyt ne virkkaamalla, koska mielestäni eri materiaaleja yhdistelemällä lopputuloksesta tulee usein mielenkiintoisemman näköinen. Vaatteiden kaavoitus osoittautui haastavammaksi kuin olin kuvitellut, sillä en ollut pitkään aikaan tehnyt ompelutöitä. Kaavojen tekeminen tuntui toisinaan lähes toivottomalta ja jouduinkin tekemään kokeiluja melko paljon koska lopputulos ei useinkaan miellyttänyt. (Kuva 10.)

Kuva 10. Vaatekokeiluja.

Sain lopulta kuitenkin valmiiksi muutaman varteen otettavan asukokonaisuuden (kuva 11), joista valitsin yhden mallin lopulliseen ohjeeseen.

Kuva 11. Onnistuneita asukokonaisuuksia.

5.5 Ohjepaketti

Ohjepakettia varten tuli tehdä suuri määrä valintoja, joiden perusteella lähdin pakettia kasaamaan. Minun tuli päättää nukun ulkonäkö sekä minkälaiset hiukset ja vaatteet pakettiin valikoituisi.

Myös ohjepakettiin tulevat materiaalit piti laskea. Materiaalien laskennassa käytin digitaalista tarkkuusvaakaa. Hiuksien, kaulaliinan ja kenkien materiaalit oli helppo laskea punnitsemalla valmis työ, mutta esimerkiksi nukessa olevan täyteen laskeminen ei ollut aivan yhtä helppoa, koska valmiissa nukessa on enemmän kuin yhtä materiaalia. Täyteenä olevan polyesterivanun laskin lopulta niin, että punnitsin ja täytin kaksi erillistä pussia vanulla (toinen 5 g ja toinen 10 g) ja prototyyppejä valmistaessa katsoin kumpi määrästä riittää paremmin yhden nukun täyttöön. Aloitin testauksen pienemmällä pussilla, josta ei riittänyt tarpeeksi täytettä yhteen nukkeen. Seuraavan nukun kohdalla käytin isompaa pussia, joka osoittautui sopivaksi määräksi niin että siitä jäi myös ylimääräistä. Vartalossa ja päässä tarvittavan langan määrän selvitin punnitsemalla lankakerän painon ennen ja jälkeen nukun valmistuksen. Kaikki paketissa olevat materiaalit on laskettu yläkanttiin, jotta ne varmasti riittäisivät.

5.5.1 Ohjepaketin nukke

Valitsin ohjepakettiin tulevan nukun ihon väriksi vaalean, hiusten väriksi ruskean ja silmien väriksi vihreän. Hiukset on tehty akryylilangasta. Suunnittelemistani asukokonaisuuksista valitsin sen, mikä tuntui helpoimmalta toteuttaa ohjeeseen. Mekko on tehty puuvillakankaasta. (Kuva 12.)

Kuva 12. Ohjepaketin nukke.

5.5.2 Ohjepaketin materiaalit

Ohjepaketin mukana tulevat materiaalit ja tarvikkeet (kuva 13)

50 g	luonnonvalkoista lankaa vartaloon ja päähän
20 g	ruskeaa akryylilankaa hiuksiin
10 g	polyesterivanua
60 cm	mustaa lankaa silmiin
40 cm	valkoista lankaa silmiin
30 cm	vihreää lankaa silmiin
10 cm	punaista lankaa suuhun
10 cm	ruskeaa lankaa kulmakarvoihin
2 kpl	neulaa
1 kpl	silmukkamerkki
1 kpl	puuhelmi
nro 1.75	virkkukoukku
nro 1.00	virkkukoukku
	pahvi
20 cm ²	puuvillakangasta mekkoon
5 g	mustaa lankaa kenkiin
5 g	vaaleanpunaista lankaa kaulaliinaan
10 cm	ohutta kuminauhaa mekkoon
	mekon kaavat
	paperinen mittanauha
	ruskeaa ompelulankaa hiuksiin
	beigeä ompelulankaa mekkoon
2 x 50 cm	alumiinilankaa

Kuva 13. Ohjepaketin materiaalit.

Paketissa tulevien materiaalien lisäksi työssä tarvitsee saksia, pihtejä, kampa tai harjaa, ompelukonetta sekä läpinäkyvää teippiä. Ohjepaketin kannessa olisikin varmasti hyvä lukea ”Pakkauksen mukana tulevien materiaalien lisäksi tarvitset...” -teksti.

5.5.3 Ohjeet

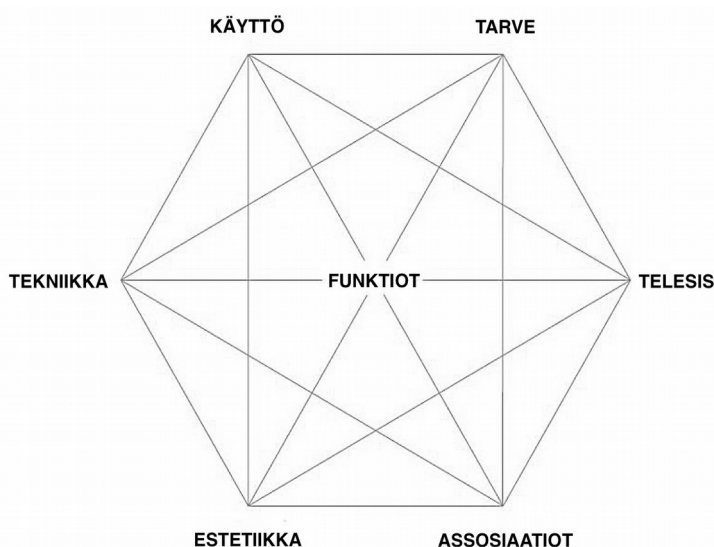
Kirjoitin ja muokkasin ohjeita aina sitä mukaa kun työ eteni, mutta lopulliset, ohjepakettiin tulevat ohjeet tein kuvineen päivineen vasta sitten kun olin saanut kehitystyön valmiiksi sekä tehnyt lopulliset päätökset nuken ulkonäöstä, vaatteista ynnä muista ratkaisuksista. Ohjeiden kirjoittaminen ja valokuvien ottaminen oli erittäin hidasta toimintaa, enkä kaikista yrityksistä huolimatta ollut valokuvien laatuun täysin tyytyväinen – vaikka alusta asti olikin selvää, että nuken ohjeet tulevat olemaan vain prototyyppi eikä julkaistavaksi tarkoitettu materiaali. Ohjeesta tuli lopulta 10 sivuinen kokonaisuus, joka pitää sisällään 48 valokuvaa.

Ohjeen tekemisessä täytyi koko ajan pyrkiä ajattelemaan sen ymmärrettävyys tekijän kannalta, ja lisätä kuvia kaikkiin niihin kohtiin jotka tuntuivat tarvitsevan lisäselvitystä. Ohjeen tekemisessä minua auttoi aikaisempi kokemukseni kirjan teosta sekä siitä saamani palaute. Valitsin nuken ohjeeseen saman tyylin kirjoittaa virkkausohjeita kuin mitä olin aikaisemminkin käyttänyt, sillä mielestäni se toimii hyvin ja on tarvittaessa helppo kääntää toiselle kielelle. Mikäli ohjepaketti tulisi myyntiin, pitäisi siihen vielä lisätä muutama tarkentava tekniikkaohjeistus, esimerkiksi mitä tarkoitetaan pyöreällä ja siistillä lopetuksella sekä surmansilmukalla.

6 VIRKATUN NUKEN OHJEPAKETIN ARVIOINTI FUNKTIOANALYYSILLÄ

Tässä luvussa käydään läpi funktioanalyysiä sekä arvioidaan lopputulosta sen pohjalta.

Victor Papanek on esittänyt teoksessaan *Turhaa vai tarpeellista?* (1970; 1984) tuotteen funktioiden eli toimintojen mukaisen analyysin perusteet, jotka tulevat havainnollisesti esiin hänen kuutiomallissaan (1970). Papanekin mukaan laaditussa funktiokokonaisuudessa tuotteen käytön, tarpeen, telesiksen, assosiaatioiden, estetiikan ja tekniikan funktiot ovat yhdistetty toisiinsa viivoin, jolloin jokainen ominaisuus on jollakin tavalla yhteydessä toisten kanssa. (Anttila 1992, 146-148.) (Kuva 15.)

Kuva 14. Tuotteen funktiokokonaisuus (Papanek 1970, 25, soveltanut Anttila 1992, 148).

Koska tuotesuunnitteluprosessiin liittyy niin runsaasti eri tekijöitä, jotka vaikuttavat sen onnistumiseen, on suunnittelijalla ja valmistajalla mahdollisuus valita niistä keskeiset ja arvokriteeriensä mukaan tärkeimmät menestystekijät (Anttila 1992, 176).

Suunnittelijan olisikin hyvä pohtia muun muassa seuraavia kysymyksiä:

- Käyttö: mihin käyttöön, kuka käyttää, miten käyttää?
- Tarve: tuotteen merkitys, työskentelyn merkitys, MIKSI?
- Telesis: tyylinmukaisuus, kulttuuritekijät, perinnetekijät?
- Assosiaatiot: elämykset, muistot, miellyttävyys, muodikkuus, arvostus, liittyminen, erottuminen?
- Estetiikka: muoto, rakenteelliset ratkaisut, värit, linjat, kontrastit, pinnat, harmonia, jännitteet?
- Tekniikka: valmistusmenetelmät, tekniikat, materiaalit, työvälineet, koneet, laitteet, työtilat, ergonomia, ajankäyttö, budjetti, käytettävissä oleva taitotieto? (Anttila 1992, 176, 177.)

Virkatun nuken ohjepaketin funktioanalyysi on tehty Victor Papanekin kuutiomallin (kuva 15) mukaisesti, ja siinä on analysoitu sekä ohjepakettia että sen ohjeella valmistettua tuotetta eli nukkea.

6.1 Käytön analyysi

Anttilan (1992, 156, 157) mukaan käytön analyysi voidaan tehdä esimerkiksi tuotteen käyttäjän, käyttötarkoituksen ja/tai käyttötilanteen näkökulmasta. Kriteereinä voidaan pitää tuotteen erityyppisiä käyttöominaisuuksia, kuten bioteknologisia, antropometrisia, psykoergonimisia, biofysiologisia, juridisia, eettisiä sekä elinkaareen liittyviä tekijöitä.

Virkatun nuken ohjepaketin kohderyhmänä ovat jo aikasemmin käsitöitä ja virkkausta harrastaneet henkilöt, koska se ei vaativuutensa puolesta sovi aloittelijoille. Ohjepaketin ohjeella valmistettu nukke sen sijaan sopii myös lapsille – ei kuitenkaan alle kouluikäisille. Ohjepakettia tai pelkkää ohjetta voi hyödyntää monessa eri tarkoituksessa sekä suunnittelijan itsensä että tulevan käyttäjän näkökulmasta katsottuna. Itse, tuotteen suunnittelijana voin hyödyntää sitä muun muassa myynnissä sellaisenaan, ohjeena työpajatoiminnassa, oman osaamisen työnäytteenä sekä materiaalina kirjassa, blogissa ynnä muussa toiminnassa. Käyttäjän näkökulmasta tuotetta voi käyttää omaan käsityöharrastukseen sekä tekemisen ilon tyydyttämiseen. Valmiin nuken käyttötarkoitus voi olla esimerkiksi keräilytuote, lahja tai leikkikalu. Mikäli valmiin nuken antaa lahjaksi lapselle, on tuotteen tekijän käytettävä omaa harkintakykyään lahjan saajan iän soveltuvuudesta. Koska tuote on kuitenkin lähtökohtaisesti suunniteltu käsityötuotteeksi eikä leluksi, on sen tuoteturvallisuutta koskevat määräykset erilaiset mitä leluilla on. Mikäli tuote tulisi myytäväksi leluna, tulisi turvallisuutta koskevat seikat arvioida uudestaan.

Tuotteen hoidon ja huollon näkökulmasta katsottuna esimerkiksi puhdistaminen voi olla haasteellista, koska tuotetta ei voi pestä vedellä. Tuote kestää kyllä kosteutta jos sen antaa kuivua hyvin, mutta en silti suosittele sen läpimääräksi kastamista. Suositeltu puhdistustapa on kostealla pyyhkiminen. Mikäli tuote rikkoutuu, voi sen korjata paketin mukana tulevalla ylimääräisellä materiaalilla. Tuotteen käyttöikä on hankala arvioida, mutta mikäli siitä pitää hyvää huolta, on sen käyttöikä melko pitkä.

6.2 Tarpeen analyysi

Tarpeisiin ja niiden tyydyttämiseen liittyy monia erilaisia, usein hyvinkin piilossa olevia tekijöitä, joista käsityöläisen näkökulmasta seuraavat ovat kiinnostavia:

- Täyttääkö tuote fyysisten tarpeiden vaatimukset?
- Täyttääkö tuote psyykkisten tarpeiden vaatimukset?
- Täyttääkö tuote sosiokulttuuristen tarpeiden vaatimukset?
- Täyttääkö tuote itsensä ilmaisun ja luovuuden vaatimukset?
- Vastaako tuote ihmisten tavaratarpeiden vaatimuksiin?
- Vastaako tuote ihmisten pyrkimykseen tyydyttää aineettomat vuorovaikutustarpeensa? (Anttila 1992, 149, 155.)

Virkatun nukan ohjepaketilla voidaan täyttää sekä materiaalisia että ei-materiaalisia tarpeita. Sillä on mahdollista tyydyttää itse tekemisen sekä luomisen tarvetta ja valmiin nukan ympärille voi halutessaan rakentaa kokonaisen oman maailman nukkekoteineen päivineen. Tuote soveltuu myös lahjaksi tai leluksi, joten sillä voidaan täyttää niin ikään antamisen ilon sekä leikkimisen tarve. Tuote ei kuitenkaan ole välttämätön, vaikkakin se voi silti olla tärkeä ja rakas, etenkin valmiina tuotteena. Ohjepaketti tekee myös materiaalien hankinnan helpoksi, koska lähes kaikki tarvittava tulee paketin mukana.

6.3 Telesiksen eli aikaan liittymisen analyysin

Esine ja tuote ilmentävät yleensä sitä aikaa ja niitä olosuhteita, jotka ovat sen synnyttäneet. Telesiksen käsitteen sisältöä merkitsevät kunkin aikakauden ajanhenki ja sitä kuvastava muotoilun kieli. Myös tyylin käsite voidaan yhdistää telesiksen piiriin, sillä tyyllillä on yhteys muotoon eli johonkin järjestykseen, jota toistetaan systemaattisella tavalla enemmän tai vähemmän tietoisesti. (Anttila 1992, 169–171.)

Ohjepaketti ja valmis tuote ovat hyvin ajanhenkisiä, sillä käsityöt ovat juuri nyt suosituimpia kuin koskaan ja niin ikään nuket nauttivat suosiosta sekä lasten että aikuisten keskuudessa. Ohje on suunniteltu siten, että se soveltuu myös digitaalisesti julkaistavaksi ja on mahdollisimman helppo kääntää toiselle kielelle. Ohjeessa on selkeästi nähtävissä suunnittelijan oma kädenjälki sekä tyyli suunnitella ja kirjoittaa virkkausohjeita.

6.4 Assosiaatioiden analyysi

Esinemaailmaan kohdistuvat tuntemukset saattavat usein olla peräisin jo lapsuudesta. Assosioimme eli koemme mielle yhtymiä, jotka liittävät esinemaailman aikaisempiin elämyksiin tai johonkin muuhun voimakkaasti koettuun asiayhteyteen. Muotoilijalla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaisen assosiaation hän tuotteellaan luo sen käyttäjälle. Assosiaatioita voidaan tarkastella muun muassa fysiologisten aistimusten kannalta, psyykeen liittyvien aistimusten kannalta sekä sosio-emotionaalisten tekijöiden kannalta. (Anttila 1992, 162–164.)

Ohjepaketti ja valmis tuote assosioi käsityötä, virkkausta, luovuutta, taitoa, yhdessä tekemistä, antamisen iloa, kauneutta, tyyliä, laatua,

pehmeyttä, onnistumisen kokemusta, identiteettiä, lapsuutta ja nukkeleikkejä. Henkilökohtaiset miellelyhtymäni liittyvät vahvasti lapsuuteen – etenkin Barbie leikkeihin – jolloin olin kova tekemään nukeille huonekaluja ja vaatteita. Myös käsityötaidon ja sen oppimisen juuret ovat omalla kohdallani lapsuudessa, kun saimme siskoni kanssa oppia eri käsityötekniikoita isoäidiltämme. Rakkauteni lankoihin sai alkunsa mummin lanka-kirstusta.

6.5 Esteettisyyden analyysi

Anttilan (1992, 165–167) mukaan esteettisten arvojen analyysiin ei ole valmista mittaria. Kaikkien esteettisten järjestelmien lähtökohtana on esteettisen tunnetilan kokeminen, joka on erityislaatuisen henkilökohtainen tunnetila. Muotoilulla voidaan tavoitella esteettistä vaikutelmaa muun muassa visuaalisilla, teknisillä sekä materiaalien valintaan ja laatuun liittyvillä valinnoilla, kuten muodoilla, väreillä, pinnoilla, rakenteilla, mittasuhteilla, kontrasteilla, harmonialla, keveydellä sekä massiivisuudella.

Valmiin nukan muoto muistuttaa ihmistä mutta on kuitenkin samaan aikaan pehmeä ja nukkemaisen suloinen. Tuote on käsin tehty, monipuolinen – joskin myös haastava – sekä helposti muokattavissa eri väriseksi. Ohjepaketin teema on universaali ja lopputulos on toteutettu omakohtaisen kokemuksen perusteella valituista laadukkaista materiaaleista.

6.6 Tekniikan analyysi

Tekniikan analyysillä tarkoitetaan muotoilussa esiin tulevan valmistusteknologian ja kaiken siihen liittyvän analyysia. Tuotteiden suunnittelun ja valmistuksen prosesseihin liittyviä menetelmällisiä tekijöitä kannattaa analysoida tarkoin, mikäli halutaan päästä niiden osalta mahdollisimman täydelliseen suoritukseen. Menetelmällisiä tekijöitä ovat materiaalitekijät, työtekniikan tekijät, laitetekijät, taloudelliset tekijät, ergonomiset tekijät, aikatekijät, tilatekijät sekä ekologiset tekijät. (Anttila 1992, 158, 159.)

Ohjepaketin mukana tulevat työvälineet ja materiaalit sekä niiden määrät on lueteltu aikaisemmin luvussa viisi, mutta näiden lisäksi tarvittavia materiaaleja ovat niin ikään paperinen työohje sekä pakkausmateriaali, luultavasti pahvi. Ohjepaketin ulkomuodon suunnittelu rajautui opinnäytetyön ulkopuolelle, mutta minulla on silti sen toteutuksesta vahva visio. Vaikka ohjepaketin mukana tulee keskeisimmät tarvittavat materiaalit ja työvälineet, en nähnyt kannattavaksi sisällyttää siihen esimerkiksi saksia, sillä uskon, että lähes jokaisen potentiaalisen asiakkaan kotoa löytyy paremmat saksit kuin mitä ohjepakettiin olisi kustannustehokasta laittaa. Kyseinen valinta on ekologisempi vaihtoehto

kuin se, että paketin mukana tulisi sakset jonka käyttöikä on lyhyt. Käytettäviä työtekniikoita ovat virkkaus sekä ompelu ja työskentelytilan tekijä valitsee itse. Työskentelytila voi myös olla työpaja. Ergonomia on hyvä ottaa huomioon aina käsitöitä tehdessä ja virkkauksessa etenkin kädet sekä ranteet joutuvat koetukselle, joten välillä voi olla hyvä pysähtyä tekemään pientä käsijumppaa.

7 POHDINTA JA ARVIOINTI

Opinnäytetyön tavoitteena oli valmistaa laadukas, toimiva ja mahdollisimman yksityiskohtainen virkatun nukun ohjepaketti, sekä perehtyä sen suunnittelu- ja valmistusprosessiin. Toiminnallisen osuuden tarkoituksena oli suunnitella ja valmistaa ohjeeseen tuleva nukke, laatia nukun valmistusohje sekä tehdä materiaalivalinnat ja laskea niiden menekki.

Ohjepaketti perustui jo aikaisemmin suunnittelemani virkatun nukun malliin, ja tarkoituksena oli kehittää ohjetta vain hieman eteenpäin sekä ratkaista muutama valmistukseen liittyvä pulma. Lopputulos ei kuitenkaan ollut aivan niin yksinkertainen ja tuotekehitykseen kului paljon enemmän aikaa kuin olin ensin suunnitellut. Päädyin lopulta tekemään nukkeen huomattavia parannuksia ja muutoksia, jonka ansiosta opinnäytetyön aikana valmistui peräti neljä prototyyppi-nukkea sekä itse ohjeeseen tullut nukke. Työn määrä yllätti, ja näin jälkikäteen ajateltuna olisin voinut rajata aihetta pienemmäksi - esimerkiksi vain nukun tuotesuunnitteluprosessiin. Yksi prosessin haastavimmista osuuksista olikin työn lopetus, sillä tuotekehitystä olisi voinut jatkaa loputtomiin eri kokoisista ja mallisista nukeista aina poikanukkeen ja pikkunukkeen asti.

Prosessin aikana pysähdyin useaan otteeseen miettimään, miltä itsestäni olisi lapsena tuntunut, jos olisin saanut lahjaksi käsin valmistetun nukun, ja olisiko se kannustanut luomaan nukelle lisää vaatteita, huonekaluja ynnä muuta materiaa? Uskon, että olisi, sillä rakkauteni nukkeihin juontaa juurensa nimen omaan lapsuuteen ja Barbie-leikkeihin. Tämän ajatusleikin avulla sain lisää intoa ja inspiraatiota jatkaa eteenpäin.

Vaikka ohjepakettia ja sen toimivuutta ei testattu ulkopuolisilla, olen silti saanut valmiista nukeista hyvää palautetta, sillä olen antanut muutaman nukun lahjaksi. Yksi ohjepaketin haasteista on kuitenkin se, että sillä on lähes mahdoton miellyttää kaikkia, koska materiaali- ja värivalinnat täytyy tehdä etukäteen. Toki nykyaikana ohjepakettia voisi netin välityksellä myydä niinkin, että ostaja tekee tilauksen yhteydessä kyseiset valinnat oman mieltymyksensä mukaan. Yhtenä vaihtoehtona voisi niin ikään olla myynti vain pelkkänä ohjeena ilman materiaaleja.

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden lopputulos on mielestäni onnistunut, ja uskon, että olisin käynyt prosessin tavalla tai toisella läpi ilman opinnäytetyötäkin, sillä olen jo pidemmän aikaa halunnut tehdä nukesta ja sen ohjeesta prototyypin ohjepakettia varten. Mielestäni onnistuin hyvin asettamassani tavoitteessa valmistaa laadukas, toimiva ja mahdollisimman yksityiskohtainen virkatun nukan ohjepaketti. Voin kuitenkin todeta, että ohjepaketin suunnittelu ja valmistus on monivaiheinen ja työläs prosessi, jonka läpivieminen vaatii taitoa, tarkkuutta sekä kärsivällisyyttä niin ajankäytön kuin lopputuloksen onnistumisenkin kannalta.

Opinnäytetyöprosessin ajankäyttöön sen sijaan en ole tyytyväinen, ja arvioideni mukaan olen käyttänyt prosessiin enemmän aikaa kuin mitä olisi tarvinnut. Prosessin loppuun saattaminen tuntui toisinaan lähes mahdottomalta, ja olen joutunut kokemaan sen osalta sekä epätoivoa että riittämättömyyden tunnetta, etenkin opinnäytetyön kirjoittamisen yhteydessä.

Jatkoa ajatellen näen, että tuotetta tai palvelua sen ympärillä voi helposti kehittää eteenpäin. Olen edelleen sitä mieltä, että valmista ohjepakettia tai pelkkää työohjetta pystyy tulevaisuudessa hyödyntämään monin eri tavoin. Mielestäni virkkausohjeiden tekeminen on kaiken kaikkiaan mukavaa ja haastavaa toimintaa, mikä sopii ohjaustoiminnan artenomien osaamiselle hyvin.

LÄHTEET

Aho, T. (2017). Käsityöharrastus on suosittumpaa kuin koskaan. *Kouvolan Sanomat* 7.4.2017. Haettu 10.8.2017 osoitteesta

<http://www.kouvolansanomat.fi/Online/2017/04/07/K%C3%A4sity%C3%B6harrastus%20on%20suositumpaa%20kuin%20koskaan/2017222108253/4>

Aikasalo, P. (2006). Käsityöt osana naisten elämää. Teoksessa L. Kaukinen & M. Collanus (toim.) *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. Hamina: Akatiimi, 40–54.

Amberg, A.-L. & Suomi, B. (1997). *Suuri suomalainen nukkekirja*. Helsinki: Ajatus.

Anttila, A., Kaurahalme, S., Kemppinen, H., Nurmi, M., Rantamaa, P., Siponkoski, S. & Yletyinen, H. (n.d.). Ohjaustoiminnan artenomi. Työn ja palveluiden kuvaus. Hämeen ammattikorkeakoulu, ohjaustoiminnan artenomit – OTA ry. Haettu 22.5.2017 osoitteesta

<http://www.hamk.fi/hakijalle/Documents/Tyonkuvaus.pdf>

Anttila, P. (1992). *Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet*. 1.–2. painos. Porvoo: WSOY.

Kaleva (2006). Nukkeharrastus ei ole lasten leikkiä. *Kaleva* 17.9.2006. Haettu 28.8.2017 osoitteesta

<http://www.kaleva.fi/teemat/nuoret/nukkeharrastus-ei-ole-lasten-leikkia/104918/>

Von Knorring, L. (2013). *Mukavat muumiamigurumit*. Helsinki: WSOY.

Kopisto, S. (1982). *Nuket ja Nukkekodit*. Helsinki: WSOY.

Koskennurmi-Sivonen, R. (2013). Virkkaus. Teoksessa R. Koskennurmi-Sivonen (toim.) *Lankatekniikoiden käsikirja*. Helsinki: Tammi, 6–13.

Kröger, T. & Pöllänen, S. (2006). Kokonainen ja ositettu käsityö paradigmat maailmoina: näkökulmia ja tulevaisuudensuuntia. Teoksessa L. Kaukinen & M. Collanus (toim.) *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. Hamina: Akatiimi, 86–96.

Lankamaailma (n.d.). Puuvillalangat. Haettu 11.8.2017 osoitteesta

<http://www.lankamaailma.fi/langat/puuvillalangat.html>

Lepistö, J. (2006). Käsityöoppiaineen tulevaisuuden haasteet luokanopettajakoulutuksessa. Teoksessa L. Kaukinen & M. Collanus (toim.) *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. Hamina: Akatiimi, 158–166.

Nurmilaakso, T. (2014). Aikuiset ulos lelukaapista! *Yle Tiede* 31.8.2014. Haettu 8.6.2017 osoitteesta <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/08/31/aikuiset-ullos-lelukaapista>

Ntsampo (2017). Satojen eurojen nukkeharrastus valloittaa Suomessakin. Haettu 28.8.2017 osoitteesta <http://ntsampo.fi/satojen-eurojen-nukkeharrastus-valloittaa-suomessakin/>

Pitkälä, E. (2013). Ulos lelukaapista- aikuiset leikkijät! Aalto-yliopisto 3.6.2013. Haettu 8.6.2017 osoitteesta http://www.aalto.fi/fi/current/current_archive/news/2013-06-03-002/

Pöllänen, S. (2006). Elämä ilman käsitöitä – mitä se on? Käsityö harrastajien psyykkisen hyvinvoinnin tukena. Teoksessa L. Kaukinen & M. Collanus (toim.) *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. Hamina: Akatiimi, 66–77.

Suomen Lelumuseo Hevosenkenkä (2015). Naantalinnuket. Haettu 9.8.2017 osoitteesta <http://lelumuseohevosenkenka.fi/nayttelyt/helmikuu-2015-naantalinnuket>

Taitoliitto (n.d.). Tutkimukset ja julkaisut. Haettu 11.8.2017 osoitteesta <https://www.taito.fi/meista/tutkimukset-ja-julkaisut/>